

УДК 929Синьов+343.8]:001.89
DOI 10.32755/sjeducation.2025.01.007

СИНЬОВ В. М. І СУЧАСНА ПЕНІТЕНЦІАРНА НАУКА ТА ПРАКТИКА

(до 85-річчя від дня народження)

Аніщенко Вікторія Олександрівна, доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри педагогіки та гуманітарних дисциплін,

*Пенітенціарна академія України
(14000, Україна, м. Чернігів, вул. Гонча, 34,
e-mail: oceansoulvik111@gmail.com)*

ORCID: 0000-0002-5062-3789

Researcher: AAC-5442-2021

Scopus-Author: 5720-8032-016;

Супрун Дар'я Миколаївна,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи та реабілітації,
*Національний університет біоресурсів і природокористування
(03041, Україна, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15,
e-mail: darya7@ukr.net)*

ORCID: 0000-0003-4725-094X;

Супрун Микола Олексійович,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри спеціальної освіти,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
(54006, Україна, м. Миколаїв, вул. Нікольська, 24,
e-mail: suprun62@ukr.net)
ORCID: 0000-0002-4198-9527

Стаття містить науково-публіцистичний опис біографічних та наукових досягнень видатного українського вченого-новатора, почесного президента ГО «Українська асоціація корекційних педагогів», дійсного члена НАПН України, заслуженого юриста України, професора кафедри психокорекційної педагогіки та реабілітології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктора педагогічних наук, професора Віктора Миколайовича Синьова.

Авторський колектив науковців є послідовниками доктора педагогічних наук, професора Синьова В. М., тому своєю статтею прагнуть донести до молодих науковців ті новаторські ідеї та результати його досліджень, що стали підґрунтям для розвитку сучасної пенітенціарної педагогіки та пенітенціарної психології.

Ключові слова: *особистість фахівця-пенітенціариста, педагогічна культура, пенітенціарна педагогіка, пенітенціарна психологія, підготовка кадрів.*

VIKTOR SYNOV AND MODERN PENITENTIARY SCIENCE AND PRACTICE

Anishchenko Viktoriia,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Pedagogy and
Humanitarian Disciplines,
Penitentiary Academy of Ukraine
(34 Honcha Street, Chernihiv, 14000, Ukraine,
e-mail: oceansoulvik111@gmail.com)
ORCID: 0000-0002-5062-3789
ResearcherID: AAC-5442-2021
Scopus-Author: ID57208032016;

Suprun Daria,
Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of Social Work and Rehabilitation,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
(15 Heroiv Oborony Street, Kyiv, 03041, Ukraine,
e-mail: darya7@ukr.net)
ORCID: 0000-0003-4725-094X;

Suprun Mykola,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Special Education,
V. O. Sukhomlynskyi Mykolaiv National University,
(24 Nikolska Street, Mykolaiv, 54030, Ukraine,
e-mail: suprun62@ukr.net)
ORCID: 0000-0002-4198-9527

The article contains a scientific and journalistic description of the biographical and scientific achievements of the outstanding Ukrainian scientist and innovator, Honorary President of the NGO "Ukrainian Association of Special Psychologists", full member of the NAES of Ukraine, Honored Lawyer of Ukraine, Professor of the Department of Psychocorrectional Pedagogy and Rehabilitation of Dragomanov Ukrainian State University, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor Viktor Synov.

The authors' team of scientists are followers of Doctor of Pedagogical Sciences, Professor Viktor Synov. So they strive to convey to young scientists these innovative ideas and the results of his research, which became the basis for the development of modern penitentiary pedagogy and penitentiary psychology.

Key words: *personality of the penitentiary specialist, pedagogical culture, penitentiary pedagogy, penitentiary psychology, staff training.*

Масштаб особистості академіка Віктора Миколайовича Синьова нами, його сучасниками, ще не осмислений. У цій історико-педагогічній розвідці ми намагалися більше уваги приділити здобуткам академіка в маловідомій широкому загальному діяльності його в різних галузях наук. У своєму невеликому вітальному слові ми насамперед прагнули сказати Слово Вдячності Нашому Вчителеві.

Вітчизняні психологія та педагогіка мають усі підстави для того, щоб виділити низку імен учених, які визначають сучасний стан цих наук і є орієнтиром для майбутнього. Ім'я доктора педагогічних наук, професора, академіка НАПН України, заслуженого юриста України Віктора Миколайовича Синьова належить саме до такої плеяди вчених-новаторів. Сфера наукових інтересів дослідника завжди відзначалася особливо широким спектром.

Віктор Миколайович народився 1940 року в сім'ї відомих у СРСР артистів – Марії Захарівни Леонідової та Миколи Михайловича Синьова. Батьки після війни гастролювали майже по всьому колишньому Радянському Союзу. З ними

подорожував і Віктор. Сцена й повна глядацька зала були для нього рідною домівкою. Тому нині, де б не виступав Віктор Миколайович, його доповіді, спів і вірші завжди сприймаються аудиторією бурхливими оплесками. Зазначимо, що він є автором віршів, які стали популярними піснями в репертуарі багатьох українських співаків. Зокрема, їх яскраво виконував його друг та співавтор – композитор Микола Петрович Мозговий. Пісні В. Синьова є в репертуарі Софії Ротару та Ірини Білик.

Закінчивши дефектологічний факультет КДПІ ім. М. О. Горького та аспірантуру Інституту дефектології АПН СРСР, у молоді роки Віктор Синьов стрімко увійшов до когорти кращих фахівців корекційної педагогіки колишнього Радянського Союзу. У студентські роки здобув звання «Майстер спорту СРСР з настільного тенісу», брав активну участь у хudoжній самодіяльності, творчих колективах, Клубі веселих та кмітливих, очолював збірну інституту з basketболу.

Дослідженням В. М. Синьова завжди властиві такі ознаки, як високий рівень теоретичного компонента, а також всебічна практична спрямованість. Крім проведення широкомасштабної дослідницької роботи, пов'язаної з удосконаленням корекційно-виховного процесу спеціальних шкіл, В. М. Синьов у 1960–1970-ті рр. виявив себе талановитим організатором у сфері підготовки педагогічних кадрів, працюючи доцентом, заступником декана дефектологічного факультету столичного педагогічного інституту.

Робота В. М. Синьова у відділі дефектології Науково-дослідного інституту педагогіки України пов'язана з особливими науковими здобутками. Важливою науково-практичною значущістю для педагогічної теорії й практики стали результати досліджень різних аспектів соціалізації учнів з особливостями розумового розвитку.

Новим етапом у науково-педагогічній діяльності В. М. Синьова став його прихід 1980 року до колективу Київського інституту внутрішніх справ при Національній академії внутрішніх справ України, де він пройшов шлях від

доцента кафедри психології та педагогіки до першого проректора з навчальної роботи, завідувача кафедри правової та соціальної педагогіки. У той час полковник внутрішньої служби В. М. Синьов захистив докторську дисертацію (1988 р.) з проблем корекції інтелектуального розвитку учнів допоміжної школи, був обраний членом-кореспондентом (1993 р.), дійсним членом НАПН України (1995 р.) та отримав почесне звання «Заслужений юрист України» (1995 р.). Згодом, у 2000-і роки він став повним кавалером ордена «За заслуги».

Органічно продовжуючи розвивати вивчення методологічних і практичних основ дефектології, дослідник спільно зі своїми колегами за більш ніж двадцятирічний творчий шлях заклали основи нових наукових напрямів у психолого-педагогічній науці. Під його науковим керівництвом було здійснено радикальні зміни в переосмисленні теоретичних і практичних засад пенітенціарної педагогіки, яка з виправно-трудова педагогіки стала справді педагогікою каяття – пенітенціарною. Завдяки зусиллям В. М. Синьова та його колег-однодумців – О. В. Беци, Г. О. Радова, О. П. Северова, В. В. Сулицького, Д. О. Ніколенка, С. І. Жеваги, В. І. Кривуши, В. І. Ковальця, В. М. Любченка та інших – було започатковано основи не тільки сучасної пенітенціарної педагогіки, а й усієї пенітенціарної теорії та практики. Характерною рисою педагогічних поглядів В. М. Синьова у сфері пенітенціарної педагогіки стало те, що він розглядає побудову взаємодії персоналу установи виконання покарань і засудженого з позицій педагогіки співпраці.

Новаторство педагогіки співпраці, на думку вченого, насамперед виявляється в тому, що сприяє «олюдненню» особистості людини, яка переступила межу закону. Подібне бачення взаємодії педагога пенітенціарної установи та засудженого вимагає від першого психологічного налаштування на якісно новий тип стосунків, що потребують чіткого дотримання певних психологічних установок, а від другого – щирого бажання змінити своє життя на краще. До цих психологічних установок, що слугують запорукою реалізації педагогіки співпраці в місцях позбавлення волі, В. М. Синьов відносить:

– упереджувальна увага до особистості будь-якого засудженого з усіма складнощами, суперечностями (що протистоять тенденції до запрограмованого відторгнення засудженого з боку співробітників);

– пошук позитивного в особистості та опертя на нього в процесі ресоціалізації;

– оптимістичний прогноз в оцінюванні перспектив особистісних змін засудженого;

– емпатійне (співчутливе) розуміння засудженого і його психічного стану, що передбачає вміння подивитися на світ з позиції іншого;

– відкрите, довірливе спілкування із засудженими;

– надання засудженому можливості навчитися долати труднощі в різних видах і ситуаціях життєдіяльності, корекції статусу особистості в соціальному оточенні та досягнення успіху;

– глибинне вивчення і розкриття справжніх мотивів і зовнішніх обставин, що викликають вчинки і дії засудженого, з урахуванням його характерологічних здібностей і прийняття на цій підставі оптимальних психолого-педагогічних рішень.

Запропоновані В. М. Синьовим ціннісні компоненти (установки) педагогіки співпраці перебувають у безпосередній єдності з технологічними компонентами, тобто володінням персоналом пенітенціарних закладів певними різноманітними способами професійної психолого-педагогічної діяльності, спрямованої на всебічне вивчення та ресоціалізацію засуджених. Професор В. М. Синьов запропонував оригінальні підходи до реалізації традиційних методів роботи із засудженими (бесіда, спостереження, узагальнення незалежних характеристик, вивчення документації, анкетування, аналіз продуктів діяльності тощо), а також психолого-діагностичних методик, що цілком можливо адаптувати до умов роботи працівників установ.

Важливим науково-практичним досягненням В. М. Синьова стало і те, що він спільно з В. І. Кривушею провів дослідження стосовно творчого запровадження в практику діяльності виховних колоній для засуджених підлітків педагогічної спадщини А. С. Макаренка. Для гуманізації діяльності виправних установ і підвищення ефективності процесу виправлення

злочинців у сучасну пенітенціарну педагогіку й виховну роботу із засудженими в установах вноситься, як зазначають ці науковці, низка принципово нових положень. Передусім – подолання деформації у взаєминах співробітників-вихователів і засуджених, тобто формування й реалізація таких особистісних установок суб'єктів виховної системи щодо її об'єктів, як шанобливе ставлення до особистості кожного засудженого, пошук позитивного в особистості та опертя на нього в педагогічному процесі; емпатичне розуміння особистості та її емоційного стану; створення для засудженого реальних перспектив поліпшення свого становища (соціального статусу); відкрите й довірливе спілкування та контактна взаємодія; надання засудженим психологічної та іншої допомоги для подолання труднощів у різноманітних ситуаціях, оптимістичний прогноз в оцінюванні перспектив позитивних змін в особистості; активізація самосвідомості особистості й апеляція до її інтелектуального потенціалу; зміцнення й розширення позитивних соціальних зв'язків засуджених, самокритичний аналіз і самокорекція вихователем власної особистості та діяльності.

Всебічне вивчення В. М. Синьовим і вченими Київського інституту внутрішніх справ практики роботи пенітенціарних установ свідчить про можливості формування колективістських взаємин у середовищі засуджених. Для цього, на їх думку, потрібно структурно реорганізувати формальні утворення на основі ідеї А. С. Макаренка про первинний колектив, педагогічне керівництво, його функціонування та розвиток. Актуальним у цьому плані є і Макаренківські положення про активізацію різноманітних видів соціально корисної колективної діяльності, посилення її особистісного сенсу, творчої спрямованості та самостійності, розвиток суб'єкт-суб'єктних відносин. На практичне підтвердження вчення А. С. Макаренка педагогами Київського інституту внутрішніх справ – на той час єдиного в Україні вищого навчального закладу пенітенціарної системи – було проведено спеціальні дослідження ефективності діяльності виховних колоній, де неповнолітніх засуджених залучали до різноманітної соціально корисної та особистісно-значущої колективної творчої діяльності, яка вимагала від них

співчуття, милосердя, доброти і відповідала їхнім віковим та індивідуальним особливостям, запитам та інтересам. Це, наприклад, шефство над будинками для сиріт і дітей, які втратили батьківську опіку, навчання національних ремесел, підготовка до звільнення й майбутнього сімейного життя тощо. Дослідження показали: чим багатший зміст і різноманітні форми й методи перевиховання неповнолітніх, тим швидше відбувається їхня ресоціалізація. Неабияке значення при цьому має єдність виховних впливів на інтелектуальні, емоційно-вольові, ціннісно-мотиваційні компоненти їхньої свідомості та поведінки.

Глибоко вивчаючи психолого-педагогічні аспекти діяльності виховних колоній, В. М. Синьов як учений-дефектолог насамперед прагнув вивчити широкий спектр вихованців з особливостями фізичного та психічного розвитку. Результатом цих багаторічних досліджень стала низка наукових праць, що ґрунтувалися на методологічній та пенітенціарній теорії. Всебічне вивчення підлітків, а згодом і дорослих засуджених з тими чи іншими особливостями психофізичного розвитку дало змогу В. М. Синьову та його колегам (О. П. Северову, Д. О. Ніколенку, А. С. Рождественському та іншим) заявити про створення нового наукового напрямку, що інтегрував у собі найсучасніші досягнення пенітенціарної та дефектологічної науки – пенітенціарної дефектології. Помітним явищем у розвитку цієї галузі знань – уперше в колишньому Радянському Союзі – був захист під науковим керівництвом академіка В. М. Синьова кандидатської дисертації О. Д. Гришко, присвяченої всебічному вивченню мотиваційної сфери розумово відсталих засуджених підлітків. Вагомим успіхом ученого стало і дослідження його учениці Т. Г. Харченко питань пенітенціарної психології.

Як людина високої загальної та педагогічної культури, В. М. Синьов постійно і особливо відповідально ставився до формування особистості офіцера правоохоронних органів. Бачення офіцера людиною, що є носієм високої моралі, спонукало В. М. Синьова спільно з В. С. Медведєвим вивчати протягом тривалого часу вияви професійної деформації у співробітників органів внутрішніх справ. Професійна деформація – явище, яке для людини має руйнівний всепроникний

характер, що врешті-решт призводить до професійної непридатності правоохоронця.

Дослідженню цих проблем, а також вивченню питань недопущення професійної деформації було присвячено першу в Україні докторську дисертацію з юридичної психології В. С. Медведєва, наукове керівництво якою здійснював професор В. М. Синьов. Варто зазначити, що кількість докторських та кандидатських дисертацій з різних галузей права, педагогіки та психології, що були виконані під керівництвом ученого, сягає вже ста.

Однією з важливих умов недопущення професійної деформації, на думку вченого, є педагогічно виважене формування та вдосконалення професійної культури правоохоронця нового покоління, що є актуальною для теорії і практики підготовки та безперервної післядипломної освіти співробітників органів внутрішніх справ. При цьому принципово важливим, наголошує академік, є виховання в правоохоронців системи професійно значущих для якісного виконання соціально-педагогічних функцій особистісних властивостей, зокрема таких: соціальна відповідальність; готовність прийти на допомогу в поєднанні з провідним місцем цінностей служіння людям і закону в підсистемі духовно-аксіологічних властивостей особистості; перцептивні здібності (здатність швидко та адекватно розуміти інших людей, у тому числі емпатійно, бути одночасно уважним до багатьох об'єктів тощо); емоційна стабільність у поєднанні з умінням емоційно забарвлено передавати інформацію; особистісний динамізм (інтерактивність) як здатність впливати на інших людей; вольові якості; висока мовленнєва культура; здатність до антиципації (прогнозу розвитку подій, поведінкових явищ); креативність (здатність до творчих, нестандартних рішень) у поєднанні з професійними стереотипами діяльності.

Поряд з розвитком цих значущих соціально-педагогічних функцій правоохоронцеві, вважає В. М. Синьов, украй необхідно володіти конкретними методами і прийомами активізувального або гальмівного виховного впливу на особистість та різні малі й великі соціальні групи (роз'яснення, доведення,

переконання, дискусія, «вибух», приклад, прохання, вияви доброти і турботи, комплімент, пробудження і активізація гуманних почуттів, наказ, заборона, вияв компетенції, натяк, попередження про наслідки, іронія та ін.), а також уміти ці прийоми адекватно й вибірково застосовувати.

Особливого значення з точки зору формування у правоохоронця таких особистісних рис і компетенцій, що сприяли б якісному виконанню соціально-педагогічних функцій і підвищенню авторитету пенітенціаристів, а також інших силових структур серед населення, набуває проблема залучення співробітників органів внутрішніх справ та ОВС і Державної кримінально-виконавчої служби, військовослужбовців уже з курсантської лави до повноцінного самовиховання, що, на думку дослідника, є запорукою створення стійкої (на майбутнє життя) мотивації самопізнання і самовдосконалення об'єктивності рефлексій у діяльності, поведінці, людських взаєминах.

Особливо цінним для теорії виховання є висновок академіка В. М. Синьова про те, що сама по собі педагогічна культура особистості як гуманітарна цінність, включно, безумовно, з етичними та естетичними компонентами, але не обмежуючись ними, при її сформованості в людині сприяє не тільки якісному виконанню нею різноманітних, не лише професіональних, соціальних ролей (у сімейній сфері), але й значною мірою забезпечує авторитет такої людини і повагу до неї в суспільстві.

За більш ніж п'ятдесятирічну активну науково-педагогічну діяльність академік здійснив розроблення та модернізацію навчальних планів і програм для різних типів спеціальних шкіл, педагогічних навчальних закладів і закладів освіти МВС України. За його науковим і організаційним керівництвом та за активної авторської участі було створено відомі праці з теорії виховання та навчання, потужні праці з олігофренопедагогіки, що є важливими підручниками і навчальними посібниками для студентів, курсантів закладів освіти МВС України, педагогів-практиків. Ціла низка навчальних посібників з проблем пенітенціарної педагогіки, підготовлених авторським колективом на чолі з В. М. Синьовим, здобули широке визнання і стали

хрестоматійними книгами як для курсантів, так і для офіцерів пенітенціарної системи.

Критично оцінюючи кадрове забезпечення правоохоронних органів з позицій їхньої психолого-педагогічної майстерності, вчений завжди дотримується позицій, що головне завдання вищої школи – не вчити студента або курсанта, а навчити вчитися, враховуючи при цьому його особистість, індивідуальність. Викладач повинен не радити, що, як і коли роботи, а показати альтернативу вибору, як її знайти, навчити процесу пошуку. Курсант, спираючись на знання та особистий досвід, вибирає і планує свої дії в навчанні. Керуючись таким баченням підготовки офіцера в навчальному закладі, В. М. Синьов та його однодумці на початку 1990-х років уперше в Україні започаткували в системі МВС підготовку психологів для органів виконання покарань і міліції. Історія життя психологічного факультету Київського інституту внутрішніх справ дає нам підстави визначити певні тенденції розвитку підготовки психологічних кадрів:

– орієнтація на створення науково-педагогічного комплексу: вищий навчальний заклад – наукові інститути НАПН України (психології, педагогіки, спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка, педагогічної освіти і освіти дорослих, професійної освіти та ін.) – установа виконання покарань, підрозділ ОВС;

– впровадження елементів системи навчання курсантів і слухачів за індивідуальними планами з розвитком їхньої науково-дослідної роботи та у проблемних групах;

– гуманізація та демократизація навчання як стиль взаємин викладачів і курсантів, що є умовою посилення індивідуального виховного впливу на вихованців;

– впровадження курсантсько-викладацького самоврядування, формування навичок організаторської діяльності через роботу курсантської ради факультету;

– розвиток професійно-пізнавальної активності курсантів на основі впровадження нових методів викладання, найновіших технічних засобів навчання;

– розширення міжвишівських та міжнародних контактів спеціалістів.

Розпочата В. М. Синьовим, О. П. Северовим та іншими вченими принципово нова справа зі створення психологічної служби в пенітенціарній системі та в системі ОВС буде, на їхню думку, лише тоді успішною, коли вона базуватиметься на принципах першочергової необхідності, а не кон'юнктури. Недарма ще 1876 року професор Київського університету святого Володимира Д. І. Тальберг стверджував: «Тюрма має справи з внутрішнім світом людини, з моральними хворобами та аномаліями, саме тому знання психологічні, безумовно, необхідні для успіху. Не буде сказано занадто, коли зазначимо, що сума і якість людських знань у сфері психології складають першооснову, на якій базується майбутнє тюремного питання».

У вересні 2003 року академік В. М. Синьов повернувся до Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова на посаду директора Інституту корекційної педагогіки та психології, де й нині продовжує працювати. З 2019 року – вже на посаді професора кафедри психокорекційної педагогіки та реабілітології. Цей період його науково-педагогічного життя характеризується вагомими здобутками в реформуванні вітчизняної спеціальної освіти. Безумовно, потрібен час для всебічного осмислення тих починань, які належать ученому та його науковій школі.

Демократичні перетворення, що визначають облік сьогодення, зокрема й психолого-педагогічної науки, насамперед сприяють зростанню соціальної ролі особистості на основі розроблення життєздатної системи забезпечення духовного самовдосконалення людини, формування інтелектуального та культурного потенціалу суспільства. Саме тому ці процеси, на думку академіка Віктора Миколайовича Синьова, зобов'язують нас принципово по-іншому переосмислити минуле, що якраз і дасть змогу сформувати нове бачення майбутнього психолого-педагогічної теорії та практики [1–10].

Список використаних джерел

1. Бойко-Бузиль Ю. Ю., Супрун М. О. Ювілей академіка Синьова Віктора Миколайовича (до 80-річчя від дня народження). *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2020. № 1. С. 143–150.
2. Дука О. А., Супрун М. О. Наш ювіляр (до 75-річчя із дня народження академіка В. М. Синьова). *Науковий вісник Інституту кримінально-виконавчої служби*. 2015. № 1 (9). С. 153–155.
3. Супрун М. О. Внесок наукової школи академіка В. М. Синьова в розвиток загальної та спеціальної психолого-педагогічної науки. *Нові технології навчання : збірник наукових праць*. Київ : ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», 2002. № 33. С. 137–145.
4. Супрун М. О. Пенітенціарні аспекти педагогіки співпраці академіка В. М. Синьова. *Вісник Академії управління МВС*. 2008. № 3. С. 170–177.
5. Супрун М. О. Внесок наукової школи академіка В. М. Синьова в розвиток загальної та спеціальної психолого-педагогічної науки. Професор В. М. Синьов: до 70-річчя із дня народження. Бібліографічний покажчик. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2010. С. 13–23.
6. Супрун М. О. Дефектологія пенітенціарна. *Міжнародна поліцейська енциклопедія. Інформаційно-аналітична, освітня та наукова діяльність, психологічні засади поліцейської служби; міжнародне співробітництво*. Київ : Атіка, 2014. Т. 8. С. 1469–1470.
7. Супрун М. О. Педагогіка співпраці академіка В. М. Синьова. *Науковий вісник Інституту кримінально-виконавчої служби*. 2014. № 1 (5). С. 179–184.
8. Супрун М. О. Внесок академіка В.М. Синьова та його наукової школи в розвиток загальної психолого-педагогічної науки та пенітенціарної теорії і практики (до 75-річчя із дня народження). *Публічне право*. 2014. № 4 (16). С. 277–282.
9. Супрун М. О. Мої науково-педагогічні стежки: вибрані публікації. Збірник праць. Київ : КДА, 2023. 344 с.
10. Шеремет М. К., Супрун М. О. Основні наукові здобутки В. М. Синьова та його наукової школи. *Наукові школи НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. С. 138–243.

References

1. Boyko-Buzyl, Y. Y. and Suprun, M. O. (2020), "Jubilee of Academician Viktor Mykolaiovych Syniov (to the 80th anniversary of his birth)", *Bulletin of the Penitentiary Association of Ukraine*, № 1, pp. 143–150.

2. Duka, O. A. and Suprun, M. O. (2015), "Our Jubilee (to the 75th anniversary of Academician V. M. Syniov)", *Scientific Bulletin of the Institute of Criminal Executive Service*, № 1 (9), pp. 153–155.

3. Suprun, M. O. (2002), "Contribution of the scientific school of academician V. M. Syniov to the development of general and special psychological and pedagogical science", *New learning technologies: a collection of scientific works*, Institute of Education Content Modernization, № 33, pp. 137–145.

4. Suprun, M. O. (2008), "Penitentiary aspects of the pedagogy of cooperation of Academician V. M. Syniov", *Bulletin of the Academy of Management of the Ministry of Internal Affairs*, № 3, pp. 170–177.

5. Suprun, M. O. (2010), "Contribution of the scientific school of academician V. M. Syniov to the development of general and special psychological and pedagogical science. Professor V. M. Syniov: to the 70th anniversary of his birth", *Bibliographic index*, Kyiv, pp. 13–23.

6. Suprun, M. O. (2014), "Penitentiary defectology", *International Police Encyclopaedia. Information and analytical, educational and scientific activities, psychological principles of police service; international cooperation*, Vol. 8, Atika, Kyiv, pp. 1469–1470.

7. Suprun, M. O. (2014), "Pedagogy of cooperation of academician V. M. Syniov", *Scientific Bulletin of the Institute of Criminal Executive Service*, № 1 (5), pp. 179–184.

8. Suprun, M. O. (2014), "Contribution of Academician V. M. Syniov and his scientific school to the development of general psychological and pedagogical science and penitentiary theory and practice (to the 75th anniversary of his birth)", *Public law*, № 4 (16), pp. 277–282.

9. Suprun, M. O. (2023), "My scientific and pedagogical paths: selected publications", *Collection of works*, KDA, Kyiv.

10. Sheremet, M. K. and Suprun, M. O. (2005), "Main scientific achievements of V. M. Syniov and his scientific school", *Scientific schools of the Drahomanov National Pedagogical University*, pp. 138–243.